

10. Pavlova, T. S. (2010). Historical and Philosophical Analysis of Law in Hegel's Philosophy. *Visnyk SevNTU. Filosofia. Announce of SevNTU. Philosophy*, 112, 50-53 (in Ukr.)
11. Pavlova, T. S. (2012). Hegel's Philosophy and Civil Society Today. *Kultura narodov Prichernomorya (Culture of the Peoples of the Black Sea)*, 233, 149-152 (in Ukr.)
12. Dobrokhotoy, A. L. (2016). *Kant's Teleology as a Teaching about Culture*. Moscow: Progress (in Russ.)
13. Pivoyev, V. M. (2013). *The Philosophy of the Meaning or Teleology*. Moscow: Direct-Media (in Russ.).
14. Shtompka, P. (2005). *Sociology. Analysis of modern society*. Moscow: Logos (in Russ.)

PAVLOVA Tetiana Serhiivna,

Doctor of Sciences (Philosophy),
Professor of the Department of philosophy
Oles Honchar Dnipro National University,
e-mail: pavlova_tatyana@ukr.net

THE GOAL OF HUMAN ACTIVITY AS AN ELEMENT OF SOCIAL EXISTENCE

Abstract. *The study of the problem the purpose of human activities is important as an integral aspect of social activity that affects social relations and being. Introduction. The problem of definition is relevant and very complex and the thinkers from the times of ancient philosophy to nowadays are interested in it. Purpose. The aim of the article is to explore the changes in conceptual ideas about the purpose in those philosophies, where it plays an important role in shaping the social behavior of the individual. Methods. To achieve this goal the author used the philosophical methodology of the principle of interaction of nomothetic and ideographic methods of cognition. Results. Having considered the question of purpose in the philosophy of Aristotle, thinkers of the New time, I. Kant, G. Hegel, M. Weber, some modern philosophers the author got some results. The most important of which is that the views of philosophers on the problem of goals have varied and depend on the development of the world, society and a man. Originality. The question of the purpose of human behavior that is considered in the context of social life is extremely complex, this behavior is influenced by heterogeneous factors. Conclusion. These issues should not remain outside the purview of philosophy, especially social philosophy. It is able to show the complex and multifaceted relations of man and society, individual human behavior and social action in general.*

Key words: *social philosophy, society, personality, purpose, activity, behavior, value, existence.*

Одержано редакцією 10.11.2017
Прийнято до публікації 06.12.2017

УДК 111.1:165

ЗАЙЦЕВА Світлана Леонідівна,
кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії та релігієзнавства
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького,
e-mail: slight317@ukr.net

ДОСТУП ДО РЕАЛЬНОСТІ: ТРАНСФОРМАЦІЇ «ПЕРШОЇ ФІЛОСОФІЇ»

У статті пропонується аналіз змістових зрушень визначних метафізичних вчень західної філософії у їх спробах побудувати довершену епістемологію, що сягала б рівня «чистого буття» (Аристотель), коли джерелом і критерієм істини була б сама людина, що надалі призвело до нездоланної двоїстості суб'єкта та об'єкта пізнання (Р. Декарт); розглядається феноменологічна версія подолання їх розірваності (теорія інтенційності свідомості Е. Гуссерля), аналізуються переваги і недоліки Гайдеггерового проекту осягнення суб'єктом смислу вже власного буття, лише однією із можливостей якого є осягнення чистих феноменів, а також розглядаються визначальні риси ноології К. Субірі, в якій проголошені «одночасність» і рівноправність осягнення та сприйняття, оскільки формальною природою акту осягнення є чиста актуалізація реального – актуалізація як приналежність до власне реальності актуального. У статті також зацентрована роль відчування;

воно виходить на перший план у філософії К. Субірі: саме у ньому ми незворотно занурені у реальність, відтак акт відчуження водночас є актом осягнення, бо осягнення і є відчуженням реальності.

Ключові слова: абсолютна істина, чуттєвий досвід, суб'єкт і об'єкт пізнання, феноменологія, інтенційність, ноєза, ноєма, феноменологічна редукція, ноологія, ноєрсія, відчуження, актуалізація, осягнення.

«Людське осягнення формально є
чистою актуалізацією реального
у відчужаючому мисленні»
К. Субірі

Постановка проблеми. Доцільність, актуальність та перспективність дослідження трансформацій метафізики визначені насамперед незадоволеним станом само- та світо-відчуття сучасної людини. Сьогоднішнє звертання до дослідження перипетій розвитку і смислових змін у вченнях про реальність, дійсність зумовлене кризою світоглядних орієнтацій, не в останню чергу визначеною засиллям постмодерного і постметафізичного світовідношення. Реабілітація метафізичного мислення, відновлення уваги до незмінних і вічних умов існування абсолютно на часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звернення до історико-філософського виміру ідеї метафізичного підґрунтя знання надає можливість актуалізувати та прояснити сутність і особливості головних рис еволюції метафізичних вчень про реальність ([1, с. 53], [2, с. 468], [3, с. 361] та ін.). В пошуках плідних методологічних настанов та адекватного понятійного простору автор орієнтувався на праці знаних зарубіжних дослідників, в яких зацентрована увага на метафізичному вимірі процесу пізнання. Йдеться насамперед про розробки Аристотеля, Р. Декарта, Е. Гуссерля, М. Гайдеггера, авторів, філософські теорії яких стали ключовими віхами розвитку онтологічних та гносеологічних вчень. Іспанський філософ Ксав'єр Субірі, що поновому підійшов до вирішення питання про співвідношення сприйняття й осягнення у пізнанні.

Мета і завдання статті полягають у аналізі змін в акцентуванні дослідницької уваги визначних мислителів буття, а також висвітлення головних рис перспективної філософської концепції К. Субірі – ноології – у співвідношенні його вчення з попередніми етапами розвитку метафізики. Переважно увага звернена на варіанти рішення питання, що цікавило філософське мислення завжди, протягом усієї його історії аж дотепер. Це питання формулюється як проблема співвідношення пізнання і реальності. І починати розгляд її історії потрібно *ab ovo*.

Виклад основного матеріалу. У своїй відомій роботі «Метафізика» Аристотель так визначає її предмет: *πρώτη φιλοσοφία*, тобто «перша філософія», навіть «перед-філософія». Так він позначає вищу форму мудрості – *σοφία*, – бо саме вона має займатися дослідженням того, що є найвищим і вирішальним у відношенні до речей. А саме: перша філософія має сягнути певного сталого підґрунтя, основи – деякої важкоосяжної мудрості, *φιλοσοφία*, яка уможливила б існування строгого знання всіх речей (*επιστήμη*) в тім, у чому вони осягаються як ціле, тобто у «бутті». Відтак перша філософія постала у якості дослідження всіх речей, оскільки вони існують (*όν*), у відношенні їх «сущості» (*όν η όν*).

Органом дослідження є людський розум, що спрямовує свою увагу на начало самої речі (*'αρχαί*). Подальша філософія сприйняла Аристотелеве твердження як незмінно вірне і безсумнівне; і надалі могло змінюватись його «освітлення» (як у випадку християнської філософської практики), але не зміст. І лише на початку XIV ст. англієць В. Оккам, звільняючи сучасну йому філософію від метафізичного «баласту», вимагає вилучити з наукового вжитку «субстанційні форми», що далі стимулювало розвиток логіки і наукових дисциплін.

Виразне продовження перипетій співвідношення пізнання і реальності відбувається у філософії Декарта. Новочасова думка перебуває у пошуках певної нової *prima philosophia*, яка буде здатна надати нового спрямування людському життю. Тому необхідно було піддати переосмисленню визначення і принципи Аристотелевої метафізики і рішення мав винести

розум. Метою пізнання було розкриття істини, що мала бути абсолютною, повною, вічною і незмінною, що висувало чітко окреслені вимоги до її джерела і критеріїв: чуттєвий досвід, оскільки є нетривким і непевним, не може бути взятий за основу наукового дослідження.

Шлях пізнання полягав у поступовому русі, що починався від такої точки відліку, яка була б абсолютно надійним і безсумнівним опертям для розуму, русі, що приведе дослідника до «довершеного знання всього, що може пізнати людина; це ж саме знання, що спрямовує наше життя, слугує збереженню здоров'я, а також відкриттям у всіх сферах мистецтвах» [4, с. 301], – пише Декарт у «Першоначалах філософії». Дослідник, долаючи невпевненість і сумніви, має набути твердості і достовірності у своїх пошуках. Зазначеним настановам відповідає відома максима філософа: «*ego cogito ergo sum*» (я мислю, відтак існую).

У новій дослідницькій парадигмі Р. Декарта аристотелівське поняття буття ототожнюється з мисленням, а істинне пізнання – з раціональною достовірністю. І внаслідок такого мисленнєвого повороту вчення про визначальні начала всіх речей «перша філософія» набуває вже нового смислу, що є відмінним від аристотелівського. Тепер ідеться про визначальне «начало» філософування. За М. Гайдеггером, саме метафізика Декарта є тим вирішальним початком, що закладає основи філософії Нового часу. І метою її було підведення метафізичної основи під визволення людини до нової свободи як упевненого у собі самому законодавства. Відтак індивід сам забезпечує себе можливостями для здійснення власних цілей, а віднайдене підґрунтя є самою людиною. М. Гайдеггер закидає Декарту помилку гіпостазування акту мислення, бо цей акт доводить існування лише суб'єкта мислення, а не людської особистості у всій повноті її життєвих проявів. Саме декартівський раціоналістичний принцип був відправною точкою для розвитку модерної науки, спрямованої на увесь час зростаюче технічне оволодіння дійсністю.

Ще одним наслідком картезіанського *cogito* стало фундаментальне припущення, яке перебуває в основі новочасового світу, а саме: нездоланна двоїстість суб'єкта та об'єкта, що надалі призвело до радикального розходження пізнавальних позицій, що наскрізно пронизують усю історію філософії, – реалізму та ідеалізму (у радянському варіанті – матеріалізму та ідеалізму).

Наступним визначальним етапом у розвитку проблеми взаємовідношення пізнання і реальності є феноменологічна філософія Е. Гуссерля. Німецький філософ релятивізує задану гносеологічними вченнями XIX ст. настанову розуміння філософії лише в якості філософії науки, науковчення, що отримала розвиток насамперед у неокантіанських філософських рецепціях. Як вважав неокантіанець Г. Коген, філософія має досліджувати «чисті», тобто апіорні, елементи наукового пізнання, тому найважливішою функцією філософії є методологія науки, в якості істинного знання істинної реальності, що означало врешті-решт підкорення людини науковим вимогам.

Саме в той час з'являється Гуссерлевий проект філософії як «строкої науки», безпосередньо пов'язаний з ситуацією «кризи очевидності» (Ф. Гонсет), що виникає наприкінці XIX ст. у науці (насамперед у математиці). Оновлена філософія має визначити підґрунтя власне наукового знання, насамперед для психології, яка на той час впевнено розвивалася і вже претендувала стати основою людського пізнання взагалі.

Е. Гуссерль взявся наново затвердити такі безумовні засновки, які були б вільні від вкорінених здавна наукових передсудів; ці засновки мали виконувати функцію начал і основ мислення. Тобто філософський задум філософа перебував у виразній спадкоємності ідеям Декарта, і, на думку Гуссерля, мав стати вирішальним етапом розв'язання проблеми пізнання.

Таким чином, Гуссерль орієнтується на той визначальний пункт, який перебував і в основі мисленнєвої традиції Нового часу і обумовлював її розвиток: на свідомість, – хоча й із певними видозмінами. А саме: свідомість, залишаючись головною умовою дослідження, вже не є замкнутим у собі світом, але перетворюється на свідомість інтенційну, стає свідомістю відкритою. Йдеться про певну конститутивну співвіднесеність з *чимсь*, що перетворює її на свідомість *чогось*. Це радикальним чином впливає на зміст пізнавального процесу, бо тепер

об'єкт свідомості певним чином переважає конкретний зміст переживання, в якому він «даний». Мова не про об'єкт, що є трансцендентним по відношенню «до» свідомості, а про об'єкт, що є трансцендентним «у» самому переживанні. Внаслідок чого, з причини такої самоданості об'єкта, уможливується здійснення феноменологічної редукції (*ἐπιχώρη*), тобто взяття в дужки питання «реальності» об'єкта, а разом з тим і всіх припущень та уявлень в межах природної установки, що властиві повсякденній свідомості. Це дає можливість подати об'єкт у його чистій явленості свідомості, тобто в тому вигляді, в якому він себе являє, – оскільки він взагалі себе являє, і саме в тих межах, в яких він себе являє. Таким чином, Гуссерлева феноменологічна установка уможливує редукцію об'єкта до чистого феномена. Ця установка відкриває доступ до пізнання «речей» в їх фундаментальному вимірі, їх «схоплення» ще до будь-якого теоретизування щодо них і – що найголовніше! – до будь-якої первинної двоїстості об'єкта і суб'єкта.

Вимогою Е. Гуссерля був строгий опис інтенційних переживань (в межах його феноменологічної програми «повернення до самих речей»). Цей опис мав стати основою всіх подальших теоретичних пояснень, що мали сягати далі чистого психологічного рівня, запропонованого Ф. Brentano.

За задумом Гуссерля, феноменологічна редукція передбачала подолання емпіричного рівня, відкриваючи шлях до ейдосу, до сутності як об'єктивного смислу емпіричних речей. Далі філософ наголошує на необхідності здійснення трансцендентальної редукції як засобу обґрунтування інтенційних переживань. Розшукуваний феномен може бути явленим лише у таким чином редукованій свідомості, що тепер конститується як область будь-якої можливої «даності».

Можна зауважити, що у феноменологічній теорії Е. Гуссерля йдеться про трансцендентальну суб'єктивність, яка є умовою можливості будь-якої даності і визначає модус поставання даності відповідно її інтенційності. Умовою можливості речей в якості об'єктів (ноем) і є інтенційна свідомість (ноеза). Тобто, саме ноеза відкриває царину смислу ноєми. Наступним кроком є накладання темпоральності і на зазначене конструювання об'єктивного смислу, і на конструювання інтенційної свідомості.

Запропонований проект феноменологічної філософії, вирішуючи проблему «очищення» свідомості і прориву до чистих феноменів, тим не менш залишає дослідника в межах суб'єктивності, що темпорально конститує себе в інтенційних переживаннях, водночас конститууючи свій світ як корелят об'єктивних смислів. У цьому місці Е. Гуссерль стикається з проблемою «інтерсуб'єктивності» світу і досяганням окремого його інших людей. Подолавши класичну схему ідеалізму (протиставлення суб'єкта і об'єкта), феноменологія Гуссерля ґрунтується все ж не на «свідомості» взагалі, але на актові свідомості, залишаючи невирішеним питання осягнення смислу власного буття, лише однією із можливостей якого є осягнення чистих феноменів.

М. Гайдеггер, сприйнявши головні засновки Гуссерлевої феноменології, вирішує схожі питання, розширюючи поле пошуку відповіді. Якщо акт свідомості є радикальним висхідним пунктом, звільненим від припущень, а інтенційна свідомість ґрунтується на феноменологічному рівні, то це не заперечує того, що інтенційна свідомість як свідомість чогось є лише одним із численних моментів життя, що теж є життям «чогось». Життя за визначенням є незамкненим, відкритим за межі себе ж, тобто *ex-sistentia*, людське існування. Людина як екзистенція має жити, беручи можливості буття у зверненості до речей. Тому зазначене *ex-*, вихід, розімкненість є радикальною відкритістю речам, що осягаються як *сущє*. Таким чином, осягнення власного буття як відкритого буття речей є розкриття, впізнання буття.

На думку Гайдеггера, таке розуміння буття не є поверненням до аристотелівської «першої філософії», де речі також розглядаються як сущі. Йдеться про проявлення, поставання, розкриття (*ἀληθεια*) власне підґрунтя першої філософії, запитування про смисл буття як такого, незалежно від сущого, – тобто про онтологічну відмінність.

Людське існування є тутешнім, *Da* («ось»), де буття (*Sein*) прозвіщує і являє себе, і, вважає М. Гайдеггер, зміст першої філософії полягає тепер у строгому аналізі –

феноменології – цього *Dasein*, схоплення-осягнення смислу, – що перетворює її на фундаментальну онтологію. А вже оскільки йдеться про феноменологію осягнення, в якій прозвіщує себе буття, то тим самим йдеться про досягнення і досяжність дійсного смислу буття, про досягнення фундаментальних структур буття, що спонукало німецького філософа задіяти герменевтичний метод, метод витлумачення.

Роздуми над принципами першої філософії підштовхнули вже іспанського філософа К. Субірі, ідейного спадкоємця Е. Гуссерля і М. Гайдеггера, до створення власного варіанту відповіді на питання про співвідношення пізнання і реальності. Він успадковує визначальні установки філософського дослідження як питання про сам принцип філософування, так і намагаючись досягнути сутності самих речей, виходячи з того, що «безпосередньо дане» ще до будь-яких теоретичних пояснень.

В чому ж полягає відмінність філософського задуму Субірі? Якщо для Гуссерля царинною феноменології є сам акт свідомості та його інтенційно дані об'єктивні кореляти, а первинною областю є та, що відкривається у безпосередній єдності ноєми та ноєзи; Гайдеггер, що пішов ще далі, завважив, що розшукуване феноменологією є те, що переважно не показує себе і лишається прихованим, що одночасно є сутнісно приналежним до безпосередньо і переважно явленого, при цьому конститууючи його смисл і підґрунтя, – *Dasein*, буття, що являє себе у розмиканні, впізнаванні. Таким чином, у Гайдеггера йдеться про те, що передує будь-якому акту свідомості, про спосіб буття людської екзистенції, про те, що розкривається в ній і завдяки ній. І якщо для Гуссерля розкриття полягає у «строгому описі» того, що явлене свідомості, то для Гайдеггера йдеться про герменевтичне виявлення того, що показує себе в осягненні.

Інакше вважає Субірі. Його не влаштовує розуміння речей в якості об'єктивного та ідеального корелята свідомості: речі – «не чисті об'єктивності, вони наділені власною онтичною структурою» [5, с. XXXVIII]. М. Гайдеггер також усвідомлював це, що відобразилося на його розумінні людини як істинного світла речей. Те, чим речі є, вони є у світлі людської екзистенції. У цьому світлі «конститууються» не речі, але їх буття: не суще, а те, що є. Субірі підхоплює цю думку, але робить вже інший висновок: освітлюваним є буття речей, але не людське «я». У роботі «Природа, історія, Бог» (1944 р.) він зазначає: «Будь-яке світло потребує джерела світла, і буття світла врешті-решт полягає саме у наявності джерела світла в освітленій речі» [5, с. XXXIX]. Тому, в чому ж полягає найглибше підґрунтя людської екзистенції як світла речей? Таке спрямування філософського запитування відсилає К. Субірі не стільки до грецького типу дослідження, скільки у напрямку пошуку того, що поза межне буттю.

Таким чином, іспанець Субірі виявляє «новочасову недостатність», що присутня й у Гуссерля, й у Гайдеггера, і радикалізує феноменологію у пошуках дологічного, дорационального рівня, в якому закорінена і стверджена свідомість. Та схоже, як Гайдеггер, за словами Субірі, відштовхується від феноменології, але залишається у її полі, незважаючи на привнесені ним радикальні перетворення, так і Субірі у цій роботі (й у цей творчий період) перебуває на «феноменологічній позиції», спрямованій на «безпосередній опис акту мислення». Сутність проекту перетворення феноменології у Субірі полягає у зміні напрямку уваги дослідника: Гуссерлевий лозунг «до самих речей» замінений на інший: «від самих речей», а наміром філософа є шлях виходу до горизонту реальності, подолавши посередництво свідомості. І цей шлях є шляхом від феноменології до метафізики. Радикалізуючи феноменологічний аналіз фактів, філософ зробив відкриття, що реальність дана на фундаментальнішому рівні, ніж рівень свідомості і суб'єкт-об'єктного відношення.

У роботах 60-х років («Про сутність» (1962 р.), «Проблема зла» (1964 р.) Субірі наголошує, на протигагу Гуссерлю і Гайдеггеру, первинність реальності щодо смислу – первинність не лише *κατά φύσιν* (за природою), але і *κατά αἴσθησιν* (за сприйняттям), первинність за першим і головним модусом сприйняття речі. І хоча у феноменології його попередників є очевидним, що предметом наших первинних сприйнять є речі-смисли, Субірі вважає, що

схоплення речей у голій реальності передує схопленню речей-смишлів, бо сприйняття голої реальності – не є своєрідним осадом сприйняття речі-смишлу, але є первинним і конститутивним моментом, що перебуває в основі цього вторинного сприйняття. Феноменологія помиляється, вважаючи що ми *primo et per se* (первинно та само собою) сприймаємо речі-смишлі. Та ні смисл, ні сутність (ноема інтелектуальної свідомості у Е. Гуссерля), ні цінності (ноема ціннісної свідомості у М. Шелера) не можуть бути незалежними від реальності, не демонструючи тим самим радикальний платонізм свідомості. Бо те, що присутнє в акті розумного осягнення, є реальністю, а те, що присутнє в акті оцінювання, є реальністю, що має цінність [5, с. XXIII]. Цінність як така має підґрунтям умову, в якій сама реальність перебуває перед актом оцінювання. І ця умова не є різновидом суб'єктивної реакції на реальне. Акт оцінювання є об'єктивним, інтенційно спрямованим на реальність як на предмет спрямованості оцінювання, відтак виявляється, що об'єктивним терміном оцінювання і виступає сама реальність. Увага дослідника «дозволяє» їй бути, але ж буттєвує – вона (реальність).

Період філософування К. Субірі, що втілює його наміри трансформації феноменології, дослідники називають «ноологічним», бо саме у завершальній роботі філософа «Відчуваючий інтелект» «метафізика», що замінила (і змінила) «феноменологію», постає як «перша філософія», у формі ноології. Ноологія виявляє себе як поступове розгортання аналізу того зрізу реальності, що представлений у людській чуттєвості, аналіз акту відчуваючого осягнення, тобто враження реальності. На думку Субірі, чуттєвість не є ні різновидом «гілетичного» залишку у свідомості, як вважав Гуссерль, ні «голим фактом», як її називає Гайдеггер, але є внутрішнім і формальним моментом власне осягнення. Таким чином, царина безпосереднього, там, де ми безпосередньо перебуваємо і яка нам досяжна, – це і є царина «поза межного буття», і це не область свідомості, але нашої фізичної дії – відчування (*αἴσθησις*); і відтак «перша філософія» К. Субірі є філософією насамперед естетичною.

Поняття *відчування* має довгу історію становлення у філософії. Та навіть те важливе значення, якого надавав йому Аристотель, а середньовічні філософи виразили у формулі «в інтелекті немає нічого, чого раніше не було б у відчутті», – поняття відчування залишається пасивним (*παθής*) враженням, що лише надає інтелекту матеріал для осягнення. Для філософії Нового часу це пасивне враження насамперед є «афекцією», має суб'єктивну природу, а відтак є нереальним. Засновник феноменологічної філософії зазначав, як згадувалося, що якщо відкинути всі інтенційні моменти від сприйняття, то залишиться «чисте відчуття», що є лише гілетичним (*ἴλη*) моментом перцептивної свідомості.

Але саме відчування виходить на перший план у філософії К. Субірі, бо саме у ньому ми незворотно занурені у реальність, відтак акт відчування водночас є актом осягнення (*νόησις*), бо осягнення й є відчуванням реальності. Тому йдеться не про ноєзо-ноематичну єдність, а про акт, дію (*ἔργον*) – ноєргію. Саме тому аналіз цього акту не є ні феноменологією, ні епістемологією, оскільки пізнання – це лише один з модусів осягнення.

Прояснення співвідношення знання і реальності займає тому важливе місце у філософуванні Субірі. Він стверджує, що питання первинності того чи іншого – безглузде: знання і реальність за своїми витоками тісно пов'язані і споріднені, бо «знати» означає схоплювати дещо відповідно з реальністю як формальною характеристикою, відповідно до якої осягнуте є чимсь «у власному сенсі», щось «само собою» [5, с. 4].

К. Субірі вважає, що «пізнання» – це ще не все «знання», хоча саме з «пізнання» починається філософія Нового часу, і критика означає критику пізнання, *ἐπιστήμη*, тобто науку про пізнання. Але пізнання не обґрунтовується собою самим, і йдеться не про детермінацію пізнання психологічними чи то соціологічними факторами. Найважливіше у пізнанні те, що воно є різновидом осягнення, а вже власне ідея знання як такого первинно конкретизується не у пізнанні, а в осягненні. Автор ноології зауважує, що філософія від початку зазвичай протиставляла акти осягнення (судження тощо) різноманітним реальним актам, наданим чуттями, бо осягнення з'являється після відчування, і зазначена вторинність передбачає опозицію. Його ж думка зовсім інакша: «осягнення формально полягає

у схопленні реального у враженні, де реальне – це не річ, що перебуває по той бік схоплення, а саме схоплене у схопленні» [5, с. 5-6]. А тому людські відчуття та осягнення – два моменти акту відчуваючого схоплення реального: відчуваюче осягнення. Йдеться не про осягнення чуттєвого і відчуття мислимого, а про структурну єдність осягнення і відчуття, яку Субірі називає відчуваючим інтелектом. Для людини осягнення – це модус відчуття, а відчуття – модус осягнення. Формальною природою акту осягнення є чиста актуалізація реального – актуалізація як приналежність до власне реальності актуального.

Висновок. Іспанський філософ з сумом констатує, що наше сьогодення переповнене нещирістю, заідеологізованістю та багатослів'ям. І необхідним рухом має стати повернення до реального, до дійсності, відмова від найрізноманітніших софістик; треба нагадати собі, що ми вже з *необхідністю* перебуваємо у реальності, і завжди в ній перебували, а тому розуму не потрібні спеціальні засоби «прориву»: розум (і Логос) вже там, вони народжуються з реальності і перебувають в ній.

Список використаної літератури

1. Зізіулас Йоан. Буття як спілкування / Йоан Зізіулас. – К.: Дух і літера, 2005. – 268 с.
2. Гайденко П. П. Понимание бытия в античной и средневековой философии / П. П. Гайденко // Античность как тип культуры. – М.: Наука, 1988. – С. 284-307.
3. Хайдеггер М. Время и бытие / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
4. Декарт Р. Первоначала философии / Р. Декарт. Сочинения в двух томах. – Т. 1. – М.: Мысль, 1989. – С. 297-422.
5. Субири Хавьер. Чувствующий интеллект. Часть I: Интеллект и реальность / Хавьер Субири. – М.: Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2006. – 304 с.
6. Аристотель. Метафизика / Аристотель. Сочинения в 4-х т. – Т.1. – М.: Мысль, 1975. – 446 с.
7. Гуссерль Э. Логические исследования. Ч. 1. Прологомены к чистой логике / Э. Гуссерль. – К.: Вентури, 1995. – 256 с.
8. Гуссерль Э. Логические исследования. Ч.2. Исследования по феноменологии и теории познания / Э. Гуссерль. – М.: ДИК, 2001. – 471 с.

References

1. Zizilas, Joan. (2005). *Being as communication*. Kyiv: Spirit and Letter (in Ukr.)
2. Gaidenko, P. P. (1988). Understanding of Being in Antique and Medieval Philosophy. *Antiquity as a type of culture*, 284-307. Moscow: Science (in Russ.)
3. Heidegger, M. (1993). *Time and being*. Moscow: Republica (in Russ.)
4. Descartes, R. (1989). Basics of Philosophy. *Works, I*, 297-422. Moscow: Thought (in Russ.)
5. Subiri, Javier. (2006). *Sensory intelligence, I: Intelligence and reality*. Moscow: Institute of Philosophy, Theology and History of St. Foma (in Russ.)
6. Aristotle (1975). *Metaphysics. Works, 1*. Moscow: Thought (in Russ.)
7. Husserl, E. (1995). *Logical Investigations, 1. Prolegomeny to pure logic*. Kiev: Venturi (in Russ.)
8. Husserl, E. (2001). *Logical Investigations, 2. Studies on phenomenology and theory of cognition*. Moscow: DIK (in Russ.)

ZAITSEVA Svitlana Leonidivna,
Candidate of Sciences (Philosophy),
Associate Professor of the Department
of Philosophy and Religious Studies
Bohdan Khmelnytsky
National University of Cherkasy,
e-mail: slight317@ukr.net

ACCESS TO REALITY: TRANSFORMATION OF THE «FIRST PHILOSOPHY»

Abstract. *Introduction. This article analyzes the content changes of the famous metaphysical doctrines of Western Philosophy and their attempt to build the perfect epistemology which would reach the level of «pure being» (Aristotel). The author considers the irresistible duality of subject and object of knowledge in R. Descartes's philosophy and a phenomenological version of overcoming their dissociation (E. Husser's theory of intentionality of consciousness). The pros and cons of Haidegger's project of comprehension by a subject the meaning of his own life and the defining features of K. Subiri's noology are analyzed. The noology declares the «simultaneity» and equality of apprehension so as the pure actualization of a real is a formal nature of the act of comprehension. The author stressed the role which goes out on the*

first plan in philosophy of K. Subiri. Exactly in feeling we are irreversibly submerged in reality, consequently an act of feeling at the same time is the act of understanding, because understanding is a feeling of reality. In the article the author studies the changes in the emphasis on the research attention of prominent thinkers of being, as well as to highlight the main features of the perspective philosophical concept of K. Subiri in the relation of his teaching to the previous stages of the development of metaphysics. Most attention is drawn to the variants of the solution of the question that was of interest to philosophical thinking always, throughout its history until now. This question is formulated as a problem of correlation of knowledge and reality.

Key words: *absolute truth, sensory experience, subject and object of knowledge, phenomenology, intentionality, noema, noema, phenomenological reduction, noology, feeling, update, actualization, comprehension.*

*Одержано редакцією 18.10.2017
Прийнято до публікації 06.12.2017*

УДК 1(075.8)

ПЬЯНЗИН Сергей Дмитриевич,
кандидат философских наук,
доцент кафедры философии и религиоведения
Черкасского национального университета
имени Богдана Хмельницкого,
e-mail: pian@ukr.net

ВАСИЛЕНКО Марина Петровна,
кандидат педагогических наук,
доцент кафедры русского языка,
зарубежной литературы и методики обучения
Черкасского национального университета
имени Богдана Хмельницкого

ДЕЙСТВИТЕЛЬНЫЕ СТАТУС И ИМЯ ФИЛОСОФСКОЙ НАУКИ ОБ ОБЩЕСТВЕ

В статье исследуется фактическое положение и роль философии общества как в системе философских наук, так и в отношениях с нефилософскими социальными науками. Поддается критическому осмыслению распространённый в философии тезис о второстепенности философии общества, её растворении в онтологии и гносеологии. Раскрываются связи между философскими науками и философией общества и одновременно решаются те противоречия, которые возникают между ними в классической парадигме (модель здания), неклассической парадигме (модель шара) и постнеклассической парадигме (модель ризомы). Обосновывается, что философия общества является самостоятельным разделом философии, занимает наивысший теоретический уровень рассуждений и обобщений, существует как наиболее сложная философская наука. Выявляется ошибочность полного сведения философии общества к социологии в качестве раннего этапа её развития и слияния философии общества с верхним методологическим этажом социологии, в частности. Доказывается, что истинным именем философской науки об обществе может быть только одно имя – философия общества.

Ключевые слова: *философия общества, философские науки, философия, социальные науки, социология, история, имя.*

Постановка проблемы. В современной отечественной философии распространено убеждение, что философия общества занимает видное место как среди других разделов философии, так и нефилософских социальных наук. Издаются и переиздаются учебники, пособия,